

Lévay Erzsébet

Több, mint gyermekújság Szivárvány Heted 7 Határon

Dr. Komáromi Gabriella *Gyermekirodalom* tankönyve címlapjára egy Molnár Ferenc-idézetet választott: „Aki gyerekek lelkébe horgonyozta le írói dicsőségét, igen bölcsen cselekedett. Emléke jó helyen van.”¹ Ezt a szép gondolatot megtoldom a következővel: ám hiába az író, költő, vagy akár lapszerkesztő minden gyermek-szeretete, tudása, jó szándéka, ha nincs olyan közvetítő személy, aki az ifjú lelkeket az irodalom szépségeihez, az olvasás örömeihez elvezesse. A felnőtt nélkül nemigen lesz olvasóvá – és az olvasás által gazdagabbá és boldogabbá – a gyermek. A felnőttek közül pedig kevés az a szülő, aki ezt a szép feladatot elvégzi. Ez legtöbbször a pedagógusra marad.

Szeretettel köszöntöm hát a pedagógusokat a *Könyv és Nevelés* hasábjain keresztül.

Az olvasóvá nevelés nemcsak a szépirodalom megismerése szempontjából fontos feladatunk. Szépirodalmi olvasmányok nélkül még lehet élni – más kérdés, hogy érdemes-e? Megfelelő olvasási szint birtoklása nélkül viszont mindenféle ismeretszerzés elképzelhetetlen. Lehet, hogy az információhordozók változnak, ám az olvasás, az értő olvasás képessége nélkül nemcsak a hagyományos, de a modern ismeretforrások sem használhatók jól.

Az utolsó évtizedek robbanásszerű technikai, főleg informatikai fejlődése látán nehéz lenne megjósolni a további fejlődés tempóját (még irányát tekintve is érhet bennünket meglepetés). Azt azonban láthatjuk, hogy az elektronikus ismerethordozók térhódítása dacára a könyvgyártás és a sajtótermékek előállítása nem csökken. Tehát itt és most, amikor nekünk a gyerekeket meg kell tanítanunk az önálló ismeretszerzésre, a könyvek és sajtótermékek használatának tanítása mindenképpen indokolt, mindenképpen feladatunk.

A korábban említett gyermekirodalom könyvben Komáromi Gabriella a következő kijelentést teszi: „Ma csak minden harmadik felnőtt olvas rendszeresen könyvet. Sok olyan család van, amelyben könyvet sohasem vagy csak nagyon ritkán vásárolnak, de alig van olyan, ahova legalább egy újság, hetilap, folyóirat ne járna. A sajtótermékeknek sokkal nagyobb az esélyük arra, hogy kézbe vegyék őket.”²

Ennek alapján elmondhatjuk, hogy egy gyermeklapnak bizonyos értelemben nagyobb a lehetősége, mint a gyermekkönyvnek – de a felelőssége is: könnyebben építhet, könnyebben rombolhat.

Ahogy gyermekkönyvön keresztül vezetjük be a könyvhasználat tudományába és örömébe a gyermekeket, ugyanúgy a sajtótermékek használatát is gyermeklapon keresztül taníthatjuk meg, hiszen a gyermeksajtóra is jellemzőek a sajtótermékek alapvető jellemzői.

A gyermeksjajtó történetében először a csak nevelő-oktató célzatú lapok jelentek meg – érdekes, hogy milyen korán, már a 18. században, holott a felnőttek újságai is csak a 17. században születtek –, aztán fokozatosan egyre nagyobb szerepet kapott a gyermeklapokban a szórakoztatás. Ez önmagában nem lenne baj, de vannak olyan gyermek- és ifjúsági lapok, amelyek nemhogy az ifjú lélek építésén, hanem egyenesen a rombolásán, mérgezésén dolgoznak. (Nyelvünk rombolását már csak zárójelben említem meg!)

Nem akarok most ennek a felelőtlen és veszélyes jelenségnek a vizsgálatára kitérni. Többet tehetek e negatív tendencia ellen, ha olyan lapot szerkesztek, legjobb tudásom szerint, amely lap a gyermekeket úgy szórakoztatja, úgy foglalkoztatja, hogy közben oktatja és neveli is őket; amely lap nem hódol be a divat aktuális hóbortjainak, nem adja ki védtelen olvasóit az egyre jobban elharapódzó durvaságnak, és nem áll be a reklámok által fogyasztóvá kényszerítés lelkiismeretlen szolgálói sorába. Szerencsére az Apáczai Kiadó *Szivárvány Heted 7 Határon* című gyermeklapja, amelynek három éve a felelős szerkesztője vagyok, kezdettől fogva vállalja ezt a hasznos „maradiságot”.

A *Szivárvány Heted 7 Határon* (röviden *Szivárvány...*) 1996 szeptembere óta jelenik meg. Alapítója és mindmáig kiadója *Esztergályos Jenő*, az Apáczai Kiadó alapítója, ma ügyvezető igazgatója. A lap indulásakor így szólította meg olvasóit: „A *Szivárvány Heted 7 Határon* gyermekújságot nektek, 7–12 éves lányoknak és fiúknak készítjük. Amint a neve is elárulja, szeretnénk egy formájában színes, tartalmában változatos, érdekes lapot készíteni számotokra. Ez az újság érettetek született, nektek készül, rólatok szól. Azt szeretnénk, ha minden Kedves Kis Barátunk megtalálná benne a kedvenc időtöltését.”³

Ez az alapállás máig nem változott. Az elmúlt tíz év természetesen sok tanulsággal járt, s ez bizonyos változtatásokat is maga után vont, de a lap mindvégig „hű maradt önmagához”. Megállapítható, hogy bár az 5. és 6. osztályosok számára is jól használható, az újság széles közönsége az alsó tagozat négy évfolyamából tevődik ki. Az igényekhez igazodva bővítettük a lap lehetőségeit az elsősök számára is.

A *Szivárvány...* az iskolaév tíz hónapjában jelenik meg. A/4-es formátumú, minden oldalán színes nyomású kiadvány, 44 oldal terjedelemben, amelyhez különféle színes és fekete-fehér mellékletek is tartoznak.

Rendszeres színes melléklet az újság közepébe csatolt A/3-as formátumú, dupla oldalas *Szivárvány-poszter*, és a kemény lapon betűzött, kivágható és albumba gyűjthető képekből álló *Nyirkász-Firkász*. Mindkét melléklet állatokat mutat be, s ezek a „rovatok” az évek múlásával cseppet sem veszítettek népszerűségükből. A levelezős tanulmányi versenyek ideje alatt (szeptembertől áprilisig) rendszeresen megjelenő fekete-fehér melléklet a *Havi versenyfüzet*. Különböző alkalmakkor más színes és fekete-fehér mellékletekkel is kiegészül a lap. Például a szeptemberi szám melléklete az egész tanévre szóló, minden információt pontosan tartalmazó, A/5-ös formátumú, fekete-fehér nyomású füzetecske, a *Versenyfigyelő*, vagy karácsonykor a színes kartonra nyomtatott, kivágható *dekorációs „meglepetés”*.

A *Szivárvány...* magazin jellegű lap. Sok mindenre kitér, sok mindennel foglalkozik, s az olvasmányélményen túl sokféleképpen kínálja meg a gyermekeket. Mivel

nem titkoltan pedagógiai célzatú gyermekújság, talán természetes, hogy számít a pedagógusok, szülők közreműködésére, másik oldalról nézve pedig segíti felelősségteljes, hasonlíthatatlanul fontos munkájukat.

Ez utóbbi szerint segít bizonyos témakörök feldolgozásában, például a hónaphoz, évszakhoz, ünnepekhez kapcsolódó rovatokkal. Segít a szabadidő hasznos eltöltésének megszervezésében, nemcsak olvasnivaló kínálatával, hanem foglalkoztató rovataival is. Hasznos segítség a tehetséggondozásban a laphoz kapcsolódó széles körű, ingyenes(!) tanulmányi és művészeti versenyrendszer.

Egy-egy iskolaéven keresztül a lap nagy részében azonos rovatok szerepelnek. Vannak köztük olyanok, amelyek évről évre visszatérnek, vannak, amelyek csak egy, esetleg két évadra szólnak. A rovatok és témakörök alakításánál komoly mértékben figyelembe vesszük a közönség véleményét. Minden tanév végén kérdőívvel keressük meg mind a gyermekeket, mind a pedagógusokat, szülőket, s a beérkezett kérdőívek értékelése után döntünk az egyes rovatok továbbviteléről, átalakításáról vagy megszüntetéséről. Ez az együttműködés nemcsak a lapot teszi jobbá, élőbbé, de szinte személyes ismerőssé avatja a lap készítőit és használóit. Itt hivatkozom először a címre: a *Szívárvány*... több mint gyermekújság.

A bemutatkozás jegyében következzen most a jelen tanév rovatkínálata.

Sajó és Kócos című rovatunk „vezércikk” helyett áll a 3. oldalon. Két kedves kutya, egy magyar vizsla és egy pumi humoros és tanulságos párbeszéde valami éppen aktuális dologról. A gyerekek körében nagy sikere van, leveleket írnak a kutyusoknak, az iskolákban sok helyütt a párbeszédeket dramatizálják, eljátsszák.

Naptár nélkül elképzelhetetlen az életünk. E rovatunk a kezdetektől szerepel a lapban. Bár a szerkesztő számára unalmas, hisz mindig ugyanarról van benne szó, a pedagógusok az egyik leghasznosabb segédeszköznek ítélik ezt a rovatot.

Nevezetes magyar személyiségeket mutat be hónapról hónapra a *Híres-neves...* című rovatunk lexikonszerű szerkesztésben, képekkel illusztrálva. Három éve fut ez a sorozat, az első két évben a hónap valamelyik névnapjához kapcsoltuk a személyek kiválasztását. Később ezzel a módszerrel a lehetőségek beszűkültek, ezért áttértünk a születésnap alapján történő kiválasztásra.

Mindig a hónap aktuális ünnepéhez kapcsolódik a *Most van...* rovat, pl. Most van farsang ideje, Most van az 1848-as magyar forradalom évfordulója, Most van húsvét ünnepe, Most van anyák napja. A *Naptár* rovathoz hasonlóan itt is behatároltak a lehetőségek, a változatosságot a téma feldolgozásával, más és más részlet kiemelésével teremthetjük meg.

A *Versbe szedett...* rovatunk a tanítók egyik kedvence. Az iskolákba látogatva nagyon sok helyen látom viszont a faliújságokon. Mint a címe is pontosan mutatja, ez a sorozat (pl. Versbe szedett május) gyermekversek vagy gyermekeknek is való költemények, és az oldalpárt összefogó színes háttér-illusztráció segítségével teremti meg az évszak, azon belül az adott hónap légkörét.

Két éve fut a *Nyitott könyv* című rovat. Ebben olyan írókkal, költőkkel, illusztrátorokkal, esetleg előadóművészekkel beszélgetünk, akik a gyerekek számára készítenek könyvet, újságot, vagy éppen gyermekműsorokat. E tanév során egy lexikonszerű cikkben bemutattuk a korábbi idők nagy magyar meseillusztrátorait is, s két cikkben a régi nagy íróinkat, költőinket, akik a gyermekirodalom terén

alkottak maradandót. Ezeket az oldalakat a bemutatottak arcképeivel és műveik címlapjaival illusztráljuk.

Meserovatunk címe: *Hol volt, hol nem volt...* A szép, hangulatos rajzokkal színesített történetek között a magyar népmesék mellett megtalálható nagy íróink egy-egy meséje, ritkábban idegen nyelvből fordított alkotások is. Alkalmasint a választást a *Nyitott könyvben* bemutatkozó szerző motiválja.

A *Barangoló* honismereti rovat, amely kirándulásokra viszi el a gyerekeket határon belül és azon túl a magyar történelem emlékhelyeihez, természeti, kultúr-történeti, turisztikai nevezetességekhez. Ez a sorozat tulajdonképpen három éve indult, első évben *A világ magyar kincsei* címmel Magyarországnak a világörökség részévé nyilvánított értékeit mutatta be.

Mondáról mondára rovatunk címe mindent elmond: hónapról hónapra „lépkedünk” egyik mondáról a másikra. Az adott történet vagy a hónap valamilyen aktualitásához kapcsolódik, vagy a *Barangolóban* bemutatott tájhoz, városhoz, várhoz.

Év közben váltott témát a *Zene-szó*. Az első sorozat híres zeneszerzők életéről, gyermekkoráról tudósított. A tanévet záró négyrészes sorozat a zeneművek történetéről szól, humoros karikatúrák hozzák a gyerekekhez közel a kissé nehéz témát.

A *Vidám versek* első évadját éli. Létrehozásával az volt a célunk, hogy ne csak az évszakokhoz, hónapokhoz kapcsolódó költeményekből adjunk ízelítőt a gyerekeknek, hanem tematikus válogatást is kínáljunk. Néhány példa: Áll a bál, Szivárvány, Körhinta, Cseresznye.

Elsősöknek szóló címmel már évek óta jelennek meg foglalkoztató oldalak a legifjabb olvasóink számára. Ettől a tanévtől közkívánatra beküldhető versenyfeladatlapra vált ez a rovat. Hihetetlen sikert aratott az első osztályosok körében. Tanév végén a legjobbak között értékes könyveket és egy tábori helyet sorsolunk ki.

Régi rejtvényfejtő versenyünk, a *Kobaktörő* kisebbeknek és nagyobbaknak egyaránt szól. Elsősöknek és másodikosoknak csak az első oldalon elhelyezkedő, könnyebb feladatokat kell megoldani, a nagyobbaknak mindkét oldal minden rejtvényét. Kilenc hónapon át lehet ezzel játszani és nyerni. Azok pedig, akik mind a kilenc fordulót beküldték, s a legtöbb pontot gyűjtötték össze, a tanév végén sorsoláson vehetnek részt. Ennek fődíjaként hat gyerek balatoni táborozást nyerhet, valamint sok értékes könyvjutalom is gazdára talál.

Ebben a tanévben a *Sportos oldalon* az extrém sportokról közöltünk sorozatot. Az elmúlt évadban a magyar sport hőskorába látogattunk vissza: az első olimpiai aranyérmek történetét mondtuk el.

A világ minden részéről való érdekességeket ismertet az *Akár hiszed, akár nem...* című rovatunk. Ez az, amibe minden belefér a piramisoktól a tűzhányókig, a versenyautóktól a varázslókig, a Távol-kelet harcosaitól karácsony ünnepéig. E sorozatunk leginkább a fiúk körében népszerű.

Második évadját éli a *Mesterségünk címere* rovat. Az első évadban a hagyományos népi mesterségeket vettük sorra, rajzos illusztrációkkal. Ebben a tanévben

különleges foglalkozású emberekkel beszélgettünk – fényképekkel illusztrálva. Néhány közülük: hajóskapitány, múzeumpedagógus, karmester, kaszkadőr.

Egészségnevelési sorozatunk címe: *Egészségedre!* Ez a rovat két éven keresztül futott, a következő tanévben szüneteltetjük, helyette környezetvédelmi sorozatot indítunk.

A *mi sulink* bemutatkozó rovat. Minden hónapban másik iskola kap lehetőséget, hogy fényképes-szöveges összeállítással szerepeljen a lapban.

Közkedvelt régi foglalkoztató rovatunk a *Készítsük együtt!* A címe ugyan korábban más volt, de szándéka és tartalma nem változott: kézimunka-, barkács-, szobadíszítési, ajándékkészítési vagy éppen csomagolási ötleteket ad a gyerekeknek, leírja a munka menetét.

Természetesen a főzőcskés rovat sem hiányozhat az újságból! Ennek címe régóta egy szójáték: *Íz-lelő*. Igyekszünk egészséges, ha lehet, gyerekek által is elkészíthető recepteket adni. Ez a rovat a lányok körében kedvelt, de a tanító nénik és az anyukák is szeretik.

A *Szivárványszolgálat* oldalaira kerül a különböző pályázatok, játékok nyerteinek névsora, a levelezni vágyók címe stb.

A *ti oldalatok* a gyerekek által beküldött írások, rajzok, fotók rovata. Sajnos sok gondot okoz, hogy amire a gyerekek beküldenek valamelyik hónaphoz kapcsolódó munkát, addigra az adott lap már készen van. Így ez a rovat nem tölti be maradéktalanul a neki szánt szerepet.

Nem hiányozhatnak a lapból a viccek sem. Ennek helye évek óta a hátsó borító verzőjén van, a címe pedig egy többszörös szójáték: *Hu-mor-zsák*. A hónap viccei egy-egy adott téma körül forognak, az oldalt illusztráló két karikatúrával együtt.

A hátsó borító ad helyet hónapról hónapra egy képregény sorozatnak, a címe: *A Szivárvány család kalandjai*. Ehhez a rovathoz fogalmazásíró pályázat kapcsolódik.

Már az eddig felsoroltakból is kiderül, hogy ez a lap „hagyományos” mivoltában is mennyi mindennel foglalkozik, mi mindent kínál a gyermekeknek. De van egy olyan szolgáltatása, amellyel végképp egyedülálló, amitől egyértelműen több mint gyermekújság, ez pedig a *Szivárvány...* versenyrendszere.

Versenyeink egy része hétfordulós levelezős verseny, amelynek legjobbjai országos döntőn mérhetik össze tudásukat anyanyelvből, matematikából és természetismeretből. Van ún. komplex versenyünk is, amelynek feladatai szinte minden tantárgyat érintenek, ami összekapcsolja őket: az adott témakör (ebben a tanévben: *Törökverő magyarok*). A komplex versenyek háromfordulósak, szintén országos döntővel. Országos méretű tantárgyi és művészeti pályázataink és versenyek is vannak. Évről évre meghirdetjük a rajz- és fogalmazáspályázatunkat, s az elmúlt tanévben felelevenítettünk egy korábbi lehetőséget: újra van „Szivárványos” népdaléneklő verseny, s ezt még mesemondó versennyel is kiegészítettük.

Versenyeink díjazása is egyedülálló. Nemcsak a győztes tanulók díjazásában, hanem az őket felkészítő felnőttek, pedagógus kollégáink elismerésében is.

Külön fejezetet érdemelne az országos döntők lebonyolítása, amikor is ajándékkal köszöntjük mind a versenyre érkező gyermekeket, mind kísérőiket, s ven-

dégül látjuk mindnyájukat. A feladatlapok javításának, a versenyzők várakozásának idejét pedig kitöltjük kedves, vidám, színvonalas gyermekműsorral, amelynek végén – immár hagyományosan – együtt éneklünk a színpadon a művésszel a versenyzőkből összeállt alkalmi kórus a *Szivárvány-indulót*.

Versenyeink első helyezettjei közös táborozásban vesznek részt. Elmondhatom, hogy az az élmény, amit egy olyan tábor programja nyújt, amelyben csupa országos versenyt nyert gyermek vesz részt, felejthetetlen mind a gyerekek, mind a nevelők számára.

Sajnos, mindennek van előnye és hátránya. Az Apáczai Kiadó *Szivárvány...* gyermeklapját nem lehet megvásárolni az újságos standokon, csak az iskolákban, és közvetlenül a Kiadónál lehet hozzájutni. Ennek hátránya, hogy azok a gyerekek és szüleik, akiknek iskolájában nem ismerik fel a kiadvány értékeit, vagy nem vállalják a terjesztés gondját, lemaradnak a lapról, s mindarról, amivel a *Szivárvány...* több mint gyermekújság. Előnye viszont az, hogy az a több tízezer gyermek Magyarországon és a határokon túl, aki rendszeresen vásárolja, a kereskedelemben történő árusításhoz képest fél áron juthat hozzá, és előfizetés esetén még ebből az árból is kedvezményt kap. Kereskedelmi terjesztés és fölös példányok termelése mellett ezt a lehetőséget nem lehetne biztosítani. Itt kell megemlíteni azt is, hogy a Kiadó három éve nem emelte a lap árát, azóta változatlanul 300.-forint.

Azok a pedagógusok, akik egyszer felismerik és felhasználják a lapunk által nyújtott lehetőségeket, tartósan megmaradnak partnereinknek. Az Apáczai Kiadó évről évre meghirdeti *Így dolgoztam...* című pályázatát. Ennek keretében a *Szivárvány Heted 7 Határon* gyermeklap használatáról is írhatnak pályamunkákat a tanítók.

Befejezésül és törekvéseink igazolásául álljon itt egy karcagi tanítónő, Dr. Kasuba Jánosné véleménye: „Nincs több ilyen gyermeklap az országban, amely ennyi igazi értéket közvetítene az alsó tagozatos korosztály részére”.

Jegyzetek

- 1 Gyermekirodalom. Szerk. Komáromy Gabriella. Budapest: Helikon Kiadó, 2001.
- 2 Gyermekirodalom. Szerk. Komáromy Gabriella. Budapest: Helikon Kiadó, 2001. 319. p.
- 3 *Szivárvány Heted 7 Határon*, 1997/1. sz.

A folyóirat egyes számaiból illusztrációk találhatók az Elektronikus Könyv és Nevelésben.